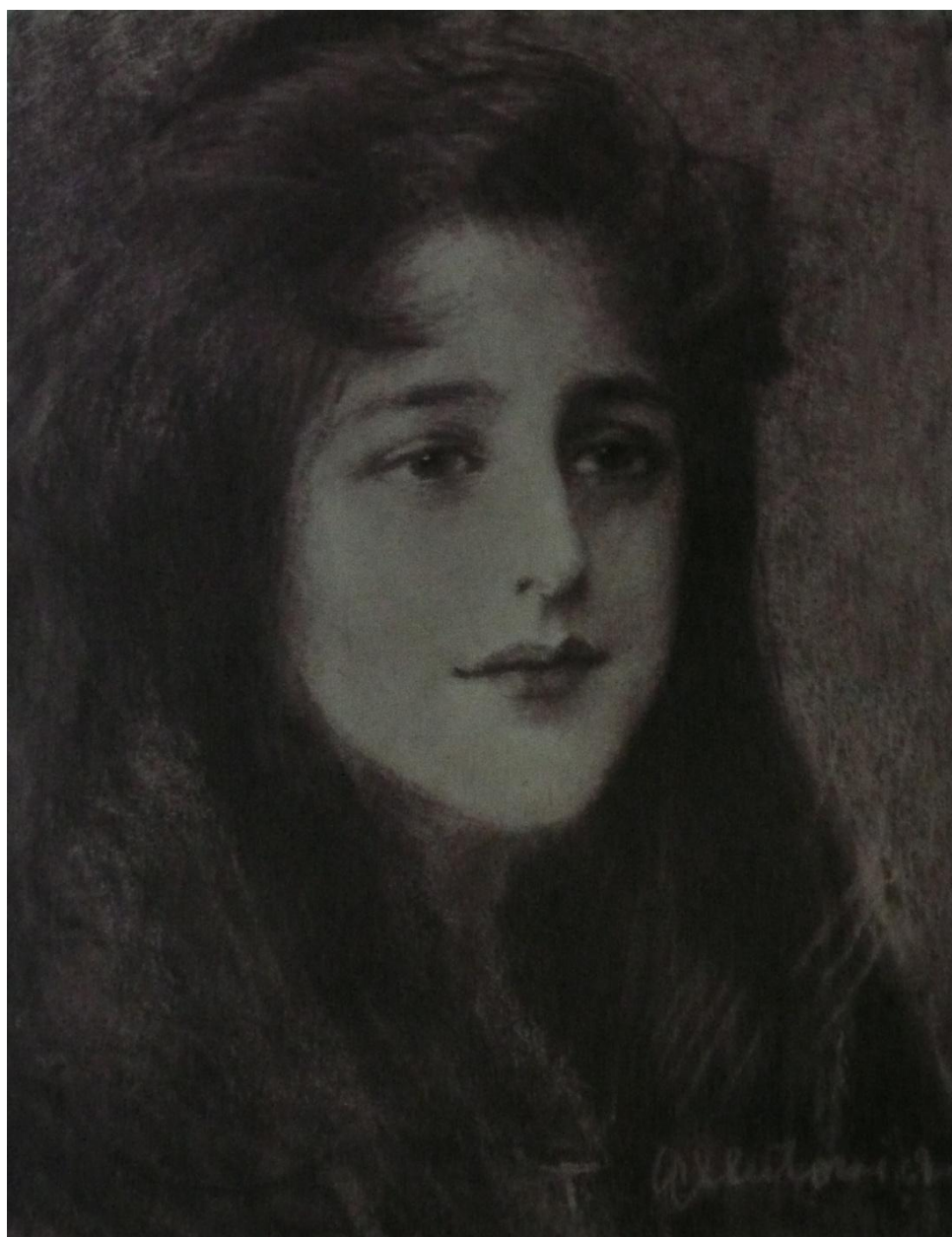

DAS WUNDER

W 1908 r. Ax wystawiał swe prace we Wiedniu. Jedno z eksponowanych dzieł na wystawie – wizerunek Henrietty Fouquier (Ax wykonał jej kilkanaście portretów i szkiców, przez jakiś czas była jego „muzą”, modelką) zwróciło szczególną uwagę cesarza Franciszka Józefa, który zobaczywszy obraz miał ponoć szepnąć „Ein Wunder” i kazał zakupić – stąd nazwa obrazu „Das Wunder”. 28.11.1908 r. artysta wziął udział w audiencji u cesarza Franciszka Józefa, a 10.02.1909 r. został przez Jego Wysokość odznaczony Orderem Żelaznej Korony III klasy za zasługi na polu sztuki.

Rudowłosa – portret Henrietty Fouquier (Das Wunder)

Paul Valéry, zainteresowany obrazami Axa – Teodora Axentowicza – np. „Portretem Sarah Bernhardt” w roli Toski oraz portretem Henrietty Fouquier napisał wiersz „L’Abat-jour” („Abażur”).

Ax był zaprzyjaźniony z arcyksięciem Karolem Stefanem Habsburgiem. Namalował kilka jego portretów. Często też przebywał w Żywcu gdzie powstało kilka portretów jego autorstwa na zlecenie arcyksięcia. W prezencie ślubnym ofiarował księżnej Renacie jej pastelowy portret przy fortepianie.

Portret arcyksięcia Karola Stefana Habsburga w mundurze jego piechoty

Znaczącą pozycją w twórczości Axentowicza są obrazy o tematyce historycznej np. „Würzburg” z 1811 r., „Poselstwo polskie u Henryka Walezego”, „Wędrowni Słowianie” czy „Pogrzeb wodza słowiańskiego”.

Teodor Axentowicz

Teodor Axentowicz (1859–1938) malarz, rysownik, grafik, to jeden z najwybitniejszych reprezentantów młodopolskiej sztuki inspirowanej rodzinnym folklorem, twórca znakomitych salonowych portretów, profesor i rektor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Pochodzący ze starego ormiańskiego rodu, pieczętującego się herbem Gryf z przydomkiem Jaxa, urodził się 13 maja 1859 r. w Braszowie w Siedmiogrodzie (obecnie Rumunia). Kształcił się początkowo **we Lwowie**, następnie w latach 1879–1882

w monachijskiej Akademii Sztuk Pięknych, w pracowni Gabriela von Hackla, Sandora Wagnera i Gyuli Benczura. Dalsze studia kontynuował w Paryżu w okresie 1882–1895, pod kierunkiem znakomitego portrecisty Carolusa-Durana (właściwe nazwisko: Charles Émile-Auguste Durand) a także w Londynie, gdzie dla nauki, by poprawić swój malarski kunszt, wykonał wiele kopii obrazów dawnych mistrzów, między innymi Botticellego, Tycjana, Halsa czy Velázquezę.

Współpracował też jako ilustrator z poczytnymi paryskimi czasopismami „Le Monde Illustré”, „L’Illustration” i „Figaro”. W 1891 r. został przyjęty w poczet członków Société Nationale des Beaux-Arts, a Akademia przyznała mu Złote Palmy. W latach 1890–1899 odbył wiele podróży artystycznych do Londynu i Rymu. W Londynie malował portrety członków establishmentu, między innymi dla Gminy Ormiańskiej portret katolika Mygyrdicza I w stroju pontyfikalnym, studiując równocześnie tradycyjne i współczesne angielskie malarstwo portretowe. W tym też czasie pracował nad niezrealizowanym projektem panoramy *Rzeź Ormian w Konstantynopolu*. W Paryżu obracał się w kręgu intelektualnych, artystycznych oraz arystokratycznych elit, których reprezentantów uwiecznił na swych płótnach, między innymi księcia Władysława Czartoryskiego, Cypriana Godebskiego, Sarę Bernhard, Wiktora Osławskiego, Wacława Szymanowskiego.

W 1894 r. współpracował z Wojciechem Kossakiem i Janem Styką przy realizacji *Panoramy Raclawickiej*. Dzieło to miało być główną atrakcją na otwarciu **Powszechnej Wystawy Krajowej we Lwowie**. Axentowicz namalował na tym wielkim płótnie: grupę jeńców prowadzonych przez płk. Muromcewa oraz piechotę pułku Działyńskich – batalionu Józefa Wodzickiego prażącego rotowym ogniem w 3 kozaków Czaplica i starodubowskich dragonów, a także grupę modlącą się pod krzyżem.

W 1896 r. w Monachium kończy pracę nad *Panoramą Tatr*, na której to umieścił postacie: Tytusa Chałubińskiego, Walerego Eljasza-Radzikowskiego, Wojciecha Gersona, Stanisława Witkiewicza i ks. Józefa Stolarczyka.

Na prośbę ormiańskiego proboszcza z Suczawy na Bukowinie, ks. Karola Bogdanowicza i za namową swego wuja arcybiskupa Izaaka Mikołaja Isakowicza rozpoczyna w 1899 r. pracę nad obrazem dla tamtejszego kościoła, przedstawiającym *Chrzest Armenii*, na którym ukazany został św. Grzegorz Iluminator, czyli Oświeciciel, chrzczący króla ormiańskiego Tirydatesa III. Dzieło to artysta kończy w 1900 r. Obraz ten obecnie znajduje się w kościele rzymskokatolickim pod wezwaniem św. Piotra i Pawła w Gdańsku. Axentowicz podejmował wielokrotnie tematykę ormiańską, tworząc między innymi

kompozycję *Ormianie w Polsce* czy *Ormianie u króla Jana Kazimierza*. Wykonał też kilka portretów swego wuja, arcybiskupa Kościoła ormiańskiego, Izaaka Mikołaja Isakowicza, a także arcybiskupa Józefa Teodorowicza. Na prośbę arcybiskupa Teodorowicza zaprojektował do **ormiańskiej katedry we Lwowie** ołtarz i ambonę, a także wiele szkiców polichromii oraz witraż; niestety prace te nie zostały zrealizowane.

W 1910 r. wstąpił do Towarzystwa Ormiańskiego „Hiasden” (Hajastan) zainteresowanego szerzeniem wiedzy na temat kultury, historii, literatury sztuki i języka.

14 lutego 1893 r., w kościele św. Marii w Londynie, bierze ślub z wcześniej poznaną w Zakopanem Izą Henryką Giełgudówną (prawnuczką Michała Giełguda – nadwornego marszałka Wielkiego Księstwa Litewskiego, kawalera orderu św. Stanisława i Orła Białego). Rodzice Izy to Adam Giełgud – wychowany w Anglii, wykształcony w Oxfordzie, wysoki urzędnik War Office, zagraniczny korespondent pism kontynentalnych, dziennikarz i publicysta w dziedzinie polityki wschodnioeuropejskiej oraz literatury. Matka – Leontyna Aniela Aszperger, córka sławnej artystki dramatycznej **teatru we Lwowie** Anieli z Kamińskich Aszpergerowej.

Axentowiczowie dochowali się ośmiorga dzieci: trzech synów i pięciu córek, o imionach: Filip (Tomy), Gladys, Jan, Jadwiga, Wanda, Irena (Renata), Kazimiera, Jerzy. W roku 1895 artysta osiadł na stałe w **Krakowie**, gdzie objął stanowisko profesora w Szkole Sztuk Pięknych, później przemianowanej na Akademię Sztuk Pięknych, które to stanowisko pełnił nieprzerwanie do 1934 r. Dwukrotnie był wybierany na rektora tej szacownej uczelni. W 1897 r. założył prywatną szkołę malarstwa dla kobiet, w której wykładali między innymi Jan Stanisławski i Leon Wyczółkowski.

Artystyczna działalność Axentowicza była nad wyraz szeroka. Był współzałożycielem Towarzystwa Artystów Polskich „Sztuka”. Do członków założycieli należeli Juliusz Fałat, Leon Wyczółkowski, Jan Stanisławski, Józef Chełmoński, Jacek Malczewski, Józef Mehoffer, Włodzimierz Tetmajer i Stanisław Wyspiański. Był blisko związany z **Wiener Sezession**, czyli **Wiedeńską Secesją**, współpracował z czasopismem „Ver Sacrum”. Był współzałożycielem **Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa**. Prace swe wystawiał na licznych wystawach tak w kraju, jak i za granicą, wiele z nich sam organizował, jak np. w Berlinie, St. Louis w USA, w Monachium, Wenecji, Wiedniu, Pradze, Paryżu, Londynie, Antwerpii, Chicago, Rzymie.

W swoim malarstwie łączył wpływy impresjonizmu, secesji i symbolizmu. Jego sztuka jest tak dalece różnorodna i tak niezwykle frapująca, że przez to już za życia zdobył wielkie uznanie jako wyśmienity portrecista, malarz pięknych kobiet, scen rodzajowych

z życia wschodnio-galicyjskiej wsi i obrzędów ludowych. Zajmował się też grafiką ilustracyjną, projektowaniem plakatów.

Teodor Axentowicz posiadał wiele odznaczeń za swą twórczość. W roku 1929 artysta otrzymał Medal Dziesięciolecia Odrodzonej Polski, zaś w 1936 r., dwa lata przed śmiercią, został odznaczony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Ignacego Mościckiego Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą i Wielką Wstęgą Orderu Odrodzonej Polski.

Zmarł w **Krakowie** 26 sierpnia 1938 r. Został pochowany na cmentarzu Rakowickim (kwatery XXXVI, rząd płu., miejsce 12).

Adam Kieniewicz